

Zahit Atam

zahitatom@gmail.com

Demirci Köyü'nün İki Dil Bir Bavul'undan Senegal'in Sembene'sine...

İnsan bir filmi düşününce, gerek içinde bulunduğu ülkede gerekse Üçüncü Dünya ülkelerinde... Aynı zamanda sinemanın toplumsal işlevi üzerine, sinema ve kültür üzerine farklı alanlarda eğer bir dizi tartışmanın ideal modellerinden biri karşısında bulunuyorsa, o film gerçekten önemlidir. Dahası bir estetik deneyimin çok ötesine geçmiştir, hatta sinema ve toplum için tarihi anlardan birisine tanıklık etmektedir.

Bu anlamda **İki Dil Bir Bavul** yukarıda saydığım tartışmaların tam merkezinde duran, aynı zamanda tarihsel olarak gerçek zamanda yapılmış çok önemli filmidir. Tartışmaları hatırlayarak başlayalım.

Bu ülkede Kürtlerin dilini/kültürünü tanımayla başlayıp, onaylama ya da yer yer aşığılama arasında gidip gelen bir söylem var. Öte yanda Halkların Kardeşliği ilkesi var. Bu ülkede Anadilde eğitim tartışması var. Bu ülkede ilkokuldan başlayarak eğitimin koşulları üzerinde bir tartışma var. İlkesel olarak da eğitimin parasız yapılması, paran kadar eğitim diyen anlayışların da bir çatışması var. Toplumsal tartışma başlıklarını bunlarla sınırlandırılalım.

Estetik olarak ise bütün Üçüncü Dünya ülkelerinde filmin dili hakkında tartışmalar var. Başlıktaki örneğimizden gidersek, Afrika ülkeleri Anglofon ve Frankofon olarak ikiye ay-

rılır. Özellikle Frankofon ülkelerde sinema gelişmiştir ve Fransa gerek kendi sömürgeci döneminde gerekse sömürgecilik dönemi sonrasında sinema büyük yatırımlar yaptı. Sömürgecilik bittikten sonra kendi bünyesinde İşbirliği Bakanlığı adında bir yapılanmaya gitti. Eski sömürgelerini kültürel olarak desteklemek ve geliştirmek bağlamında çalışmalar yaptılar. Dünya ölçeğindeki Kültür Merkezleri ve Paris'teki gösterimleri için Frankofon eski sömürge ülkelerinde Fransızca yapılan filmlerin bütün maliyetlerini karşılayarak yüzlerce film yaptırıldılar. Fransızlaşmış Afrikalı aydın-sanatçılar kendi ülkelerindeki yabancılaşmalarını pek maharetli olarak sinemaya aktardılar. Tam bu sırada bu ülkelerde Fransız ve Belçikalı iki şirket eski sömürge ülkelerinde bütün dağıtım ağlarına sahiptiler, bu filmlerin gösterimleri Paris'te ve Avrupa ülkelerindeki Fransız Kültür Merkezlerinde yaygın olarak gösterilirken, Afrikalı ülkelerdeki dağıtımını birinci elden engelliyorlardı. Bu sürecin dışına çıkan iki Afrikalı yönetmen Senegalli yönetmen Osman Sembene ve bir diğer Afrikalı Süleyman Cisse olmuştur. İkisi de IDHEC'te eğitim almayı reddederek Moskova'ya gittiler ve kendi ülkelerine döndüklerinde çok dilli filmler yapmaya başladılar. Filmlerinde Fransızca konuşan insanlar vardı, ama bunlar onların ulaşmayı çok istedikleri haklarına tepe-

den bakan yöneticiler ve zaten Fransızlardan oluşuyorlardı, halktan insanlar ise yerel dillerini konuşuyorlardı, gerçekten bir karşıtlık ortaya çıkıyordu. Kelimenin gerçek anlamıyla halkçı ve sömürge karşıtı bir sinema yapıyorlardı. Ancak bir başka sorunları daha vardı: Senegal'in en yaygın dili olan Wolof dili yazılı bir dil değildi, onun için oyuncular Wolof dilinde konuştuklarında dahi senaryo kaçınılmaz bir biçimde Fransızca yazılıyordu. Bu büyük sinemacı mükemmel derecede anlamlı karşıtlıklar kurarak kendi kıtası ve kara derililer hakkında içtenlikle anlatmayı bütün yaşamı boyunca sürdürdü.

Hayatı kendi kültürünü anlama ve kendi halkına ulaşma çabasıyla şekillendi.

Türkiye'de Kürtçenin bir dil olup olmadığından eğitim için yeterli olup olmadığına kadar bir tartışma vardır.

Ben şahsen anadilde eğitime kalben inanmış bir insanım. İnsanların kültürlerini geliştirmeye hakları olduğunu vicdanen savunurum. Kültürel etkileşimi ve başka kültürlere erişmeye de. Ben **İki Dil Bir Bavul**'u seyrederken iki siyasal talep aklıma geldi. Paris'teki Kürt Enstitüsünün Diyarbakır'a taşınması birincisi, anadilde eğitimin hak olarak kabul edilip nesnel koşullarının yaratılması ikincisi. Ama üçüncüsü de var aslında: bu filmi seyrederken anadili Türkçe olan bir insan olarak Türkiye'nin siyasal iktidarına ve siyasal ideolojisine karşı yüreğim incindi, hakikaten öncelikle özür dileyeceksek Kürtlerden dilenmesini de istedim. İnsan karşındaki çocukların yaşam koşullarını, kültürlerini, ellerinden geleni yapmalarını görünce gerçekten bütün ideolojilerin bittiği bir yerde buluyor kendini: hakikatin karşısında çıplak kalıyor, yüreği o çocukların kaderiyle bir anda kendini kardeş olarak buluyor. Kültürleri bastırıp, yasaklayıp, sindirip daha sonra da geri demek ise, bütün Üçüncü Dünya tarihinden biliniyor, acı bir kibirden ve bastırmanın rantına duyulan alçakça iştaktan besleniyor. Bu nedenle kalbimizde Demirci Köyünün Kürt çocuklarına özel bir yer açıp, gücün karşısında vicdanen sorumluluk duyarak, kardeşlerimize sevgimizi göstermek insan olmanın bir vebesi haline geliyor. Gönlüm Zülküf'ün şaşkın bakışlarında, umutsuz çabalarında kaldı, gözüm ise yaşlı... Kürt açılımı olacaksa önce insanlara şiirlerini yazabilecekleri, ağıtlarını yakabilecekleri, kültürlerini dile getirecekleri, rüyalarını anlatabilecekleri dillerinin Enstitüsüyle başlamak yerinde olmaz mıydı? Ne yapın edin **İki Dil Bir Bavul**'u seyredin, ama lütfen orada durmayın. Sembene'nin Xala ve Ceddo filmlerini de izleyin, konuşmadan önce de epey bir düşünün.

